

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

MASARYK
UNIVERSITY

UNESCO Chair of Museology and
World Heritage, Masaryk University,
Brno, Czech Republic

Postoje muzejníků k definici muzea podle ICOM a klíčovým pojmům: dílčí výsledky dotazníkového šetření v České republice

Zpracovali: Otokar Kirsch a Lucie Jagošová, Masarykova univerzita (Ústav archeologie a muzeologie, Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví)
24. března 2021

Turbulentní celospolečenské dění v muzejní komunitě dlouhodobě vyvolává intenzivní potřebu adekvátně a koncepčně reagovat na aktuální globální výzvy. Mezi základní předpoklady pro uskutečnění konkrétních navazujících kroků v muzejní praxi patří přijetí obecně akceptovaného a v mnoha směrech klíčového pojmu muzeum. I proto při jednáních reprezentativní mezinárodní profesní organizace ICOM otázce muzejní definice trvale náleží nezastupitelné místo. V její novější historii lze zvýšený zájem o dané téma zaznamenat zejména od počátku milénia, což vyústilo v částečném rozšíření dřívějšího vymezení muzea o problematiku nehmotného dědictví (2007). Další předěl znamenala generální konference ICOM v Miláně (2016), která dala impuls k přípravě nového znění muzejní definice, k jejímuž přijetí v japonském Kyoto o tři roky později nicméně nedošlo. Plán projednat tuto problematiku na následující generální konferenci ICOM v Praze v roce 2022 pak je v současnosti doprovázen snahou o průběžné podchycení názorů muzejní veřejnosti na národní úrovni s cílem dosáhnout výraznějšího konsensu a od samotného počátku utupit případné neshody při schvalovacím procesu. Hlavní součástí výzvy má být předložení celkem 20 klíčových pojmů, které by definice měla obsahovat. Předložený dokument vypracovaný pracovníky Ústavu archeologie a muzeologie a Katedry UNESCO pro muzeologii a světové dědictví na Masarykově univerzitě (Brno, Česká republika) je přímou reakcí na tento požadavek iniciovaný orgány ICOM a představuje dílčí analýzu postojů sledovaného vzorku osob spjatých s muzejnictvím v České republice k této problematice získaných na základě rozsáhlého kvantitativního šetření.

Definice muzea – dotazníkové šetření (Česká republika)

V rámci České republiky probíhal sběr první zpětné vazby k definici muzea a její optimální podobě formou dotazníkového šetření, sestávajícího ze tří tematických bloků. První zkoumá postoje respondentů ke stávajícím definicím muzea, druhý řeší optimální podobu definice a pojmy, které by měla obsahovat, a třetí část zjišťuje identifikační údaje o respondentech.

Odkaz na vytvořený online dotazník k definici muzea spolu s dalšími informacemi a instrukcemi byl distribuován e-mailovou poštou mezi členy místních muzejních profesních organizací a zavěšen na webové a facebookové stránky realizátora výzkumu (Masarykova univerzita – Ústav archeologie a muzeologie a Katedra UNESCO pro muzeologii a světové

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

MASARYK
UNIVERSITY

UNESCO Chair of Museology and
World Heritage, Masaryk University,
Brno, Czech Republic

dědictví) a jeho partnerů (Český výbor ICOM, Asociace muzeí a galerií České republiky) a dalších spolupracujících institucí v České republice. Dále byl prostřednictvím e-mailové pošty adresován na zaměstnance zemských muzeí (Národní muzeum, Moravské zemské muzeum, Slezské zemské muzeum v Opavě), pracovníky státní správy a samosprávy a mezi akademické pracovníky. Oslovení k vyplnění dotazníku byli také absolventi a studenti muzeologie a dalších oborů zastoupených v muzeích. Pro dosažení co nejplošnější informovanosti muzejníků a muzeologů působících v České republice byla v rámci informační kampaně také v únoru 2021 zveřejněna výzva k zapojení do dotazníkového šetření spolu se základními souvisejícími informacemi ve Věstníku Asociace muzeí a galerií České republiky (2021/1), který je dostupný online a výtisky jsou zasílány do všech členských institucí. Ústně byl dotazník představen na online plenárním zasedání Českého výboru ICOM v březnu 2021.

Sběr dat probíhal anonymně prostřednictvím elektronické formy dotazníku (www.surveio.com) od 15. února 2021 a interpretace byla zahájena 8. března 2021. Dotazník o 27 otázkách, rozdělených do tří tematických bloků, zodpovědělo celkem 499 respondentů.

Tato první dílčí analýza a interpretace dat uvádí kvantifikované údaje o výskytu četnosti jevů jak v relativních (počet responsí), tak absolutních hodnotách (%; zaokrouhloeno na celá čísla). Soustřeďuje se na rozkrytí tří hlavních oblastí:

1. postoje respondentů k platné mezinárodní definici muzea podle ICOM (2007) a k nepřijatému návrhu z generální konference ICOM v Kyoto (2019);
2. vymezení 20 klíčových pojmů s nejčtetnějším zastoupením v dotazníku, které by optimální definice muzea měla podle respondentů obsahovat;
3. zasazení dat do kontextu základních identifikačních údajů o respondentech (tj. jejich počet, aktuální pracovní pozice a členství v profesních organizacích).

Komplexní vyhodnocování dotazníku bude následně probíhat v jarních měsících roku 2021.

Respondenti dotazníku, jejich zaměstnání a vazba na profesní organizace

Do dotazníkového šetření se zapojilo 499 respondentů působících v České republice. Pouze 20 % (100) z nich jsou členy některé mezinárodní profesní organizace v muzejnictví. Členství v národních profesních muzejních organizacích uvedlo 61 % (304) respondentů a 22 % (108) uvádí členství v jiné profesní organizaci příbuzných oborů. Naopak 21 % (104) respondentů uvedlo, že nejsou členem žádné profesní organizace.

K aktuální pracovní pozici respondentů bylo zjištěno, že celkem 73 % (366) z nich jsou zaměstnanci muzeí, v jiné kulturní či paměťové instituci pracuje 5 % (23), v akademickém prostředí působí 6 % (28) pracovníků, 2 % (12) jsou vysokoškolští studenti a ve státní správě nebo samosprávě pracují 4 % (20) respondentů. Další varianty působnosti respondentů vykazovaly velmi nízké zastoupení (práce mimo oblast kultury, nezávislý pracovník, dobrovolník, osoby v domácnosti anebo v důchodu).

Z muzejních pracovníků se do výzkumu zapojili především kurátoři a odborní správci sbírek v muzeu, kteří tvoří 30 % (148) z celkového počtu respondentů, dále 23 % (115) z respondentů jsou pracovníci managementu muzea a 17 % (84) tvoří jiné odborné pracovní

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

MASARYK
UNIVERSITY

UNESCO Chair of Museology and
World Heritage, Masaryk University,
Brno, Czech Republic

pozice v muzeu, jako jsou např. muzejní pedagog, dokumentátor, konzervátor, knihovník, archivář.

Postoj (příklon) respondentů k podobě muzejní definice

Definici muzea můžeme považovat v české muzejní komunitě za téma živé, vzbuzující zájem odborné komunity a téma aktuálně debatované. Jak plyne z odpovědí, pouze 5 % respondentů (25 osob) považuje za nedůležité řešit definici muzea a pouhá 2 % (8) na tuto otázku nemá vlastní názor.

Ke stávající definici muzea podle ICOM (verze z 2007) se přiklání jako k vyhovující podobě mezinárodní definice muzea celých 72 %, což představuje 360 respondentů – z tohoto počtu 79 osob stojí za zachováním stávající definice v nezměněné podobě, 215 by navrhovalo pouze drobné úpravy a 66 je pro výraznější úpravy této stávající definice. Oproti tomu nepřijatý návrh z Kyoto 2019 má podporu 12 % (58) respondentů – z toho 6 bez výhrad k jeho znění, 26 s drobnými a 26 s výraznějšími úpravami jeho formulace. Respondentů, kteří považují za akceptovatelné obě definice současně (platnou ICOM z 2007 i nepřijatý návrh z Kyoto 2019), bylo 6 % (29) a naopak obě za nevyhovující považují 4 % (19).

Klíčové pojmy do definice muzea

V rámci této části dotazníkového šetření bylo nabídnuto celkem 70 abecedně seřazených pojmů vygenerovaných převážně ze zkoumaných muzejních definic (definice ICOM z roku 2007, definice z Kyoto, národní legislativní definice), které byly rozšířeny o některé další výrazy ze současného muzeologického, sociologického a filozofického diskursu. Relevanci jednotlivých pojmů mohl respondent vyhodnotit možnostmi ano – ne, přičemž počet kladných odpovědí nebyl nikterak omezen. Pokud dotazovanému v seznamu nějaký výraz chyběl, mohl jej sám přímo uvést v kolonce umístěné pod nabídkou.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že výsledky se pohybovaly v rozmezí 36–411 souhlasných odpovědí z celkového počtu 499 odpovědí. Mezi 20 nejčastěji zmiňovaných pojmů/hodnot respondenti v následujícím pořadí uvedli:

- 1) DĚDICTVÍ 83 % (411),
- 2) VZDĚLÁVÁNÍ 79 % (394),
- 3) EDUKACE 71 % (354),
- 4) SBÍRKY 71 % (353),
- 5) VÝZKUM 70 % (347),
- 6) OCHRANA 69 % (343),
- 7) ODBORNOST 68 % (338),
- 8) POZNÁNÍ 67 % (332),
- 9) KULTURA 66 % (330),
- 10) VEŘEJNOST 66 % (327),
- 11) DOKUMENTACE 65 % (322),
- 12) HMOTNÉ A NEHMOTNÉ DOKLADY 65 % (321),
- 13) PAMĚŤ 64 % (320),

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

MASARYK
UNIVERSITY

• UNESCO Chair of Museology and
• World Heritage, Masaryk University,
• Brno, Czech Republic

- 14) DOSTUPNOST 62 % (307),
- 15) ČLOVĚK 59 % (296),
- 16) UCHOVÁVÁNÍ 59 % (294),
- 17) PREZENTACE 58 % (289),
- 18) MINULOST 57 % (283),
- 19) BUDOUCNOST 57 % (282),
- 20) PÉČE 55 % (276).

Zároveň je třeba zmínit, že mezi vybranými pojmy uzavírajícími první dvacítku a některými dalšími preferovanými výrazy probíhala v řadě případů velmi tenká hranice. Více než 50% zastoupení měly v odpovědích také pojmy STUDIUM (275 respondentů), VĚDA (268), VÝCHOVA (265), VYSTAVOVÁNÍ (262), SHROMAŽĎOVÁNÍ (262) a SPOLEČNOST (256).

Z chybějících pojmů, které respondenti v nabídce 70 položek nenašli, dotazovaní uváděli: oborovost/specializace, životní prostředí, doklad, skutečnost, komunikace, identita, veřejná služba, inovace, profesionalita, reprezentant, virtuální realita, komunita, gender, restaurování, umění, inspirace, myšlení, evoluce, kreativita, hra, lidská práva, nezávislost, výdělečnost, inspirace.

Shrnutí dílčích výsledků

V únoru–březnu 2021 se do dotazníkového šetření mezi odbornou muzejní a muzeologickou komunitou v České republice zapojilo 499 respondentů, z nichž 73 % tvořili zaměstnanci muzeí, a to především kurátoři a odborní správci sbírek, pracovníci managementu a další odborné pracovní pozice v muzeu. Celých 72 % ze zapojených respondentů se přiklání ke stávající definici muzea podle ICOM (verze z 2007) jako k vyhovující podobě definice, za určitých úprav jejího aktuálního znění. Oproti tomu nepřijatý návrh z Kyoto 2019 má podporu 12 % respondentů. Dále 6 % považuje za akceptovatelné obě definice současně a naopak 4 % obě za nevyhovující.

Mezi 20 nejčastěji zmiňovaných pojmů/hodnot do definice muzea (nad 50 % výskytu) uvedli respondenti (řazeno od nejvíce zastoupených): dědictví, vzdělávání, edukace, sbírky, výzkum, ochrana, odbornost, poznání, kultura, veřejnost, dokumentace, hmotné a nehmotné doklady, paměť, dostupnost, člověk, uchovávání, prezentace, minulost, budoucnost, péče. Dalšími pojmy, které se nevešly do 20 nejčtetnějších, ale současně překročily hranici 50 % výskytu, jsou studium, věda, výchova, vystavování, shromažďování a společnost.

Poděkování výzkumného týmu patří všem zúčastněným respondentům, dále partnerům Českému výboru ICOM a Asociaci muzeí a galerií České republiky a také koordináčnímu týmu v ICOM, díky nimž se stanou české podklady součástí mezinárodních debat o optimální podobě definice muzea.